

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ĮSTATYMO „DĖL UŽSIENIEČIŲ TEISINĖS
PADĖTIES“ NR. IX-2206 2, 3, 4, 5, 11, 28, 32, 44, 58, 62, 67, 71, 79, 85, 94, 99, 100, 101, 102,
103¹, 104, 105², 105³, 105⁴, 106¹, 108, 113, 114, 115, 115¹, 118, 123, 125, 140⁸, 140¹⁸, 140¹⁹, 140²¹,
140²⁸ STRAIPSNŲ IR PRIEDO PAKEITIMO IR 140¹⁶ STRAIPSNIO PRIPAŽINIMO
NETEKUSIU GALIOS ĮSTATYMO IR
LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS GARANTUOJAMOS TEISINĖS
PAGALBOS ĮSTATYMO NR. VIII-1591 1 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO
PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys. Įstatymo projektų tikslai ir uždaviniai.

2021 m. vasarą Lietuva susidūrė su iki tol neregėto masto neteisėtai Lietuvos Respublikos valstybės sieną su Baltarusijos Respubliką kertančių užsieniečių skaičiumi ir su iššūkiu pirmiausia užtikrinti neatidėliotinus šių užsieniečių priėmimo poreikius (apgyvendinimo, maisto, tinkamų sanitarinių sąlygų, aprūpinimo drabužiais ir kt.). Paaiškėjo, kad esama priėmimo sistema nėra pritaikyta operatyviai reaguoti į besikeičiančius užsieniečių srautus, skirtingų institucijų funkcijos dubliuojasi. Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – Valstybės sienos apsaugos tarnyba) turi vykdyti statutinėms įstaigoms nebūdingas funkcijas, o tai apsunkina tiesioginės šios įstaigos funkcijos – saugoti valstybės sieną – vykdymą, sudėtinga užtikrinti pažeidžiamų asmenų interesų apsaugą ir vienodą priėmimo standartą. Dauguma reikiamų sprendimų tuo metu buvo priimama *ad hoc*. Įvertinus tai, kad neteisėtos migracijos procesai nėra vienkartinė ar trumpalaikė problema ir todėl yra akivaizdus kokybiškai naujos tvarios užsieniečių priėmimo ir apgyvendinimo sistemos poreikis, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijoje buvo sudaryta tarpinstitucinė darbo grupė, kuri, bendradarbiaudama su Mykolo Romerio universiteto ekspertais, parengė Migrantų priėmimo ir apgyvendinimo sistemos pertvarkos koncepciją, kuriai 2022 m. gegužės 25 d. pritarė Lietuvos Respublikos Vyriausybė (toliau – Koncepcija). Esminis migrantų priėmimo ir apgyvendinimo sistemos pertvarkos elementas – konsoliduoti migrantų priėmimo sąlygų užtikrinimo funkcijas vienoje institucijoje, tam, kad būtų galima efektyviausiai nukreipti finansinius, žmogiškuosius ir infrastruktūros išteklius į priėmimo poreikių nustatymą bei tenkinimą. Siekiant sudaryti teisinės prielaidas migrantų priėmimo ir apgyvendinimo sistemos pertvarkai, parengti Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Nr. IX-2206 2, 3, 4, 5, 11, 28, 32, 44, 58, 62, 67, 71, 79, 85, 94, 99, 100, 101, 102, 103¹, 104, 105², 105³, 105⁴, 106¹, 108, 113, 114, 115, 115¹, 118, 123, 125, 140⁸, 140¹⁸, 140¹⁹, 140²¹, 140²⁸ straipsnių ir priedo pakeitimo ir 140¹⁶ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projektas (toliau – UTPI projektas) ir Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo Nr. VIII-1591 1 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – VGTPI projektas) (toliau kartu – įstatymų projektai).

UTPI projektu siekiama suteikti įgaliojimus Vyriausybei paskirti Priėmimą užtikrinančią įstaigą ir nustatyti užsieniečių laikino apgyvendinimo vietas, įgalioti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministrą sureguliuoti Priėmimą užtikrinančios įstaigos ir užsieniečių laikino apgyvendinimo vietų veiklą. UTPI projektu atitinkamai keičiamos galiojančio Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (toliau – UTPI) nuostatos, susijusios su įstaigų vykdomų materialinių priėmimo sąlygų užtikrinimo ir kitų paslaugų (pvz., vertimo, teisinės pagalbos) teikimo funkcijų pokyčiais.

UTPI projektu taip pat siekiama suderinti UTPI ir 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamente (ES) 2019/1157 dėl Sąjungos piliečių tapatybės kortelių ir Sąjungos piliečiams bei jų šeimos nariams, kurie naudojami laisvo judėjimo teise, išduodamų teisę gyventi šalyje patvirtinančių dokumentų saugumo didinimo (toliau – Reglamentas) vartojamas sąvokas, atsižvelgus į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimą byloje C-159/21 patikslinti nuostatas dėl Valstybės saugumo departamento, policijos ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos

pagal kompetenciją Migracijos departamentui prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – Migracijos departamentas) teikiamų išvadų dėl užsieniečio keliamų grėsmių, patikslinti – nustatyti išimtis – nuostatas dėl galimybių užsieniečiui prašymą dėl leidimo laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje (toliau – leidimas laikinai gyventi) išdavimo pateikti per išorės paslaugų teikėją užsienyje, maksimalaus užsieniečio sulaikymo termino skaičiavimo, nustatyti galimybę užsieniečiui, kuriam paskirta UTPI 113 straipsnio 1 dalies 5 punkte nustatyta alternatyvi sulaikymui priemonė, išvykti iš laikino apgyvendinimo vietos, apriboti užsieniečių galimybę sutrukdyti įvykdyti jų išsiuntimą iš Lietuvos Respublikos, reglamentuoti atvejus, kai pripažįstamas kitos Šengeno valstybės priimtas sprendimas dėl užsieniečio grąžinimo, ir ištaisyti techninio pobūdžio klaidas, atsiradusias UTPI priimant ankstesnius įstatymo pakeitimus, bei siekiant teisinio aiškumo.

VGTPĮ projektas parengtas siekiant suderinti Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nuostatas su UTPI projektu keičiamomis nuostatomis dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo UTPI nustatytais atvejais.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai ir rengėjai.

Įstatymų projektus parengė Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2022 m. birželio 7 d. įsakymu Nr. 1V-418 „Dėl darbo grupės sudarymo“ sudaryta darbo grupė ir Vidaus reikalų ministerijos Migracijos politikos grupė. Kontaktinis asmuo – Vidaus reikalų ministerijos Migracijos politikos grupės patarėja Daiva Vežikauskienė, tel. (8 5) 2717004, el. p. daiva.vezikauskiene@vrm.lt.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai.

Šiuo metu UTPI nustatyta, kad Pabėgėlių priėmimo centras yra biudžetinė įstaiga, teikianti socialines, apgyvendinimo ir kitas priėmimo sąlygas užtikrinančias paslaugas tik tam tikroms kategorijoms priskiriamiems užsieniečiams: prieglobsčio prašytojams ir prieglobstį Lietuvoje gavusiems užsieniečiams, nelydimiems nepilnamečiams užsieniečiams, užsieniečiams, esantiems ar buvusiems su prekyba žmonėmis susijusių nusikaltimų aukomis, užsieniečiams, kurie yra pažeidžiami asmenys, kol jie laukia sprendimo dėl grąžinimo ar išsiuntimo įgyvendinimo, ir užsieniečiams, perkeltiems į Lietuvos Respublikos teritoriją Vyriausybės sprendimu. Kitų užsieniečių, kurių materialines priėmimo sąlygas privaloma užtikrinti, apgyvendinimą ir kitas priėmimo paslaugas turi užtikrinti Valstybės sienos apsaugos tarnyba, o vidaus reikalų ministras turi patvirtinti atitinkamus poįstatyminius teisės aktus.

UTPI 2 straipsnio 25¹ dalyje apibrėžta Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo gyventi šalyje kortelės sąvoka, o UTPI 11, 99, 100, 101, 102, 103¹, 104, 105²–105⁴, 106¹ ir 140²⁸ straipsniuose dėstomos nuostatos, susijusios su šios kortelės išdavimu ir ją turinčių užsieniečių teisine padėtimi, jų teisėmis ir pareigomis.

UTPI 2 straipsnio 31 dalyje nustatyta, kad užsieniečio sulaikymas – tai jo laikinas apgyvendinimas Valstybės sienos apsaugos tarnyboje apribojant jo judėjimo laisvę.

UTPI 3 straipsnio 5 dalies 2 punkte nustatyta, kad neteisėtai Lietuvos Respublikoje esantis užsienietis, kuris nėra prieglobsčio prašytojas, turi teisę Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka nemokamai naudotis valstybės garantuojama teisine pagalba teikimo sulaikyti užsienietį arba skirti jam alternatyvią sulaikymui priemonę nagrinėjimo teisme metu. UTPI 71 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatyta, kad prieglobsčio prašytojas vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka turi teisę naudotis valstybės garantuojama teisine pagalba tiek, kiek tai susiję su prašymo suteikti prieglobstį nagrinėjimu. Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad UTPI nustatytais atvejais valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą organizuoja Vidaus reikalų ministerija ar jos įgaliota institucija.

UTPI 4 straipsnio 5 dalyje nustatyta Migracijos departamento pareiga konsultuotis su Valstybės saugumo departamentu, policija ir Valstybės sienos apsaugos tarnyba dėl užsieniečio grėsmės valstybės saugumui, viešajai tvarkai ir visuomenei, kai yra gautas užsieniečio prašymas išduoti jam leidimą gyventi, sprendžiama dėl prieglobsčio Lietuvoje ar laikinosios

apsaugos užsieniečiui suteikimo, ir kompetentingų institucijų pareiga pateikti išvadas dėl minėtų grėsmių. UTPI 4 straipsnio 7 dalyje nustatyta Valstybės saugumo departamento, policijos ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareiga nedelsiant informuoti Migracijos departamentą, jei minėtos grėsmės kyla dėl užsieniečio, kuriam suteiktas pabėgėlio statusas, papildoma arba laikinoji apsauga, ir Migracijos departamento pareiga šios informacijos pagrindu priimti sprendimą dėl pabėgėlio statuso, papildomos arba laikinosios apsaugos panaikinimo.

UTPI 5 straipsnio 6 ir 7 dalyse nustatyta, kad Valstybės sienos apsaugos tarnyba prieglobsčio prašytojus, pateikusius prašymus suteikti prieglobstį pasienio kontrolės punktuose, tranzito zonose ar netrukus po neteisėto Lietuvos Respublikos valstybės sienos kirtimo, iki priimamas sprendimas įleisti juos į Lietuvos Respubliką, laikinai apgyvendina pasienio kontrolės punktuose, tranzito zonose ar Valstybės sienos apsaugos tarnyboje vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka. Šio straipsnio 4 dalyje numatyti atvejai, kai tokiems prieglobsčio prašytojams suteikiama teisė pasilikti laikino apgyvendinimo vietose, o kitiems šioje dalyje nurodytiems užsieniečiams – teisė pasilikti Lietuvos Respublikoje.

UTPI 28 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad užsienietis, esantis ne Lietuvos Respublikoje, prašymą išduoti leidimą laikinai gyventi pateikia per Migracijos departamento pasirinktą išorės paslaugų teikėją.

UTPI 32 straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sprendimu apgyvendinami socialinės apsaugos ir darbo ministro, vidaus reikalų ministro ir sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka.

UTPI 44 straipsnio 1 dalies 2 punkto a papunktyje ir 62 straipsnio 5 dalyje užsieniečiui mokamas darbo užmokestis lyginamas su Lietuvos statistikos departamento skelbiamu darbo užmokesčio rodikliu.

UTPI 58 straipsnio 14 punkte nustatyta, kad užsienietis atleidžiamas nuo pareigos įsigyti leidimą dirbti, jeigu yra įgijęs šio Įstatymo 71 straipsnio 1 dalies 10 punkte nurodytą teisę.

UTPI 62 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad užsieniečio darbo užmokestis negali būti mažesnis už tokį patį darbą pas tą patį darbdavį dirbančio Lietuvos Respublikos gyventojo, taip pat nustatomas užsieniečiui mokamo darbo užmokesčio santykis su Lietuvos statistikos departamento skelbiamu darbo užmokesčio rodikliu, jei pas tą patį darbdavį nėra tą patį darbą dirbančių Lietuvos Respublikos gyventojų. UTPI 67 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad vidaus reikalų ministras nustato tvarką, reglamentuojančią užsieniečių prašymų suteikti prieglobstį pateikimą ir nagrinėjimą, nustatymą, ar prieglobsčio prašytojas yra pažeidžiamas asmuo, sprendimų priėmimą ir jų vykdymą.

UTPI 71 straipsnio 1 dalies 1, 4, 7 ir 10 punktuose nustatytos prieglobsčio prašytojų teisės, gyvenant Lietuvos Respublikos institucijų paskirtose apgyvendinimo vietose, sulaikymo vietose, pasienio kontrolės punktuose, tranzito zonose arba Valstybės sienos apsaugos tarnyboje, naudotis materialinėmis priėmimo sąlygomis, vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka naudotis valstybės garantuojama teisine pagalba, gauti būtinąją medicinos pagalbą, psichologinę pagalbą ir socialines paslaugas Valstybės sienos apsaugos tarnyboje, Pabėgėlių priėmimo centre ar kitoje apgyvendinimo vietoje, dirbti, jeigu per 6 mėnesius nuo prašymo suteikti prieglobstį pateikimo dienos Migracijos departamentas nepriėmė sprendimo dėl prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo.

UTPI 71 straipsnio 2¹ dalyje nustatyta, kad Prieglobsčio prašytojai, laikinai gyvendami Pabėgėlių priėmimo centre, turi teisę gauti 60 procentų valstybės remiamų pajamų dydžio pašalpą maistui, jeigu maitinimo paslauga nėra teikiama, o šio straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad prieglobsčio prašytojams, išskyrus prieglobsčio prašytojus, dėl kurių priimamas Migracijos departamento sprendimas įleisti į Lietuvos Respubliką ir šis sprendimas dar nėra priimtas, gyvenantiems Lietuvos Respublikos institucijų paskirtose laikino apgyvendinimo arba sulaikymo vietoje, socialinės apsaugos ir darbo ministro ir vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka kas mėnesį mokama 10 procentų valstybės remiamų pajamų dydžio piniginė pašalpa.

UTPI 71 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad paaiškėjus, kad prieglobsčio prašytojas turėjo lėšų apmokėti už jo teisių įgyvendinimą ir naudojosi šiomis teisėmis nemokamai, gavo piniginę pašalpą, taip pat paaiškėjus, kad prieglobsčio prašytojo finansinė būklė pagerėjo arba jis, deklaruodamas

lėšas, pateikė klaidinančią informaciją arba nedeklaravo gautų lėšų, jis privalo padengti valstybės turėtas išlaidas. Tvarką, reglamentuojančią valstybės išlaidų apskaičiavimą ir turėtų išlaidų padengimą, nustato vidaus reikalų ministras.

UTPI 71 straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad prieglobsčio prašytojui, gyvenančiam Lietuvos Respublikos institucijų paskirtoje apgyvendinimo arba sulaikymo vietoje ir nevykdančiam nustatytų pareigų ir (ar) nesilaikančiam apgyvendinimo Lietuvos Respublikos institucijų paskirtose apgyvendinimo vietose tvarkos, socialinės apsaugos ir darbo ministro ir vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka gali būti apribotas arba nutrauktas piniginės pašalpos mokėjimas.

UTPI 79 straipsnyje nustatyta, kad Migracijos departamentas priima sprendimą dėl prieglobsčio prašytojo apgyvendinimo, išskyrus atvejus, kai prieglobsčio prašytojas yra sulaikytas arba jam skirta alternatyvi sulaikymui priemonė Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka. Prieglobsčio prašytojai, išskyrus nurodytus UTPI 5 straipsnio 6 dalyje, laikinai apgyvendinami Valstybės sienos apsaugos tarnyboje arba Pabėgėlių priėmimo centre. Nelydimas nepilnametis prieglobsčio prašytojas vidaus reikalų ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka apgyvendinamas pas pilnamečius giminaičius, atstovą arba Pabėgėlių priėmimo centre, jeigu jo atstovas tam neprieštarauja. Pažeidžiamiems asmenims Migracijos departamento sprendimu, kai tai įmanoma, leidžiama apsigyventi su teisėta Lietuvos Respublikos teritorijoje esančiu pilnamečiu artimuoju giminaičiu arba atstovu. Prieglobsčio prašytojų laikino apgyvendinimo Valstybės sienos apsaugos tarnyboje sąlygas ir tvarką nustato vidaus reikalų ministras, o laikino apgyvendinimo Pabėgėlių priėmimo centre sąlygas ir tvarką nustato socialinės apsaugos ir darbo ministras. Prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo kitose apgyvendinimo vietose tvarką, reikalavimus tokioms apgyvendinimo vietoms ir prieglobsčio prašytojų priėmimo jose sąlygas, įskaitant materialinėms priėmimo sąlygoms užtikrinti skiriamų lėšų dydžius, nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar jos įgaliota institucija.

UTPI 85 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose nustatyta, kad prieglobsčio prašytojo prašymo suteikti prieglobstį nagrinėjimas nutraukiamas, jeigu jis be leidimo išvyko iš Valstybės sienos apsaugos tarnybos, Pabėgėlių priėmimo centro ar kitos pagal Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka paskirtos apgyvendinimo vietos arba su prieglobsčio prašytoju, kuriam leista apsigyventi jo pasirinktoje vietoje, nėra galimybės susisiekti ilgiau kaip 72 valandas.

UTPI 94 straipsnio 1 dalies 4–6 punktuose nustatyta, kad užsieniečiai, turintys teisę į laikinąją apsaugą, gali verstis individualia veikla, kaip ji apibrėžiama Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatyme. UTPI 94 straipsnio 9 dalyje nustatytos užsieniečių, kurie turi teisę gauti laikinąją apsaugą ar kuriems suteikta laikinoji apsauga, pareigos, tarp kurių nėra pareigos informuoti Migracijos departamentą apie išvykimą gyventi į užsienio valstybę.

UTPI 108 straipsnio 1 dalyje nustatytos Pabėgėlių priėmimo centre gyvenančių prieglobstį Lietuvos Respublikoje gavusių užsieniečių teisės Lietuvos valstybės paramos integracijai laikotarpiu.

UTPI 113 straipsnio 5 dalies 7 punkte nustatyta, kad vienas iš kriterijų, sprendžiant, ar užsienietis gali pasislėpti, yra tas, kad užsienietis, apgyvendintas Valstybės sienos apsaugos tarnyboje netaikant judėjimo laisvės apribojimų, pažeidė laikino išvykimo iš Valstybės sienos apsaugos tarnybos tvarką.

UTPI 114 straipsnyje nustatytas maksimalus užsieniečių sulaikymo terminas (6 mėn. su galimybe tam tikrais atvejais pratęsti dar 12 mėn.), į kurį įskaičiuojamas ir laikotarpis, kai užsienietis buvo sulaikytas prašymo suteikti prieglobstį nagrinėjimo metu. Pasibaigus maksimaliam sulaikymo terminui nėra numatyta galimybė vėliau pakartotinai užsienietį sulaikyti, net jei iš esmės pasikeitė reikšmingos aplinkybės ir dėl to atsiranda pagrįsta tikimybė užsienietį grąžinti į užsienio valstybę ar išsiųsti iš Lietuvos Respublikos. Šiame straipsnyje nustatyta, kad prieglobsčio prašytojų sulaikymas turi trukti kuo trumpiau ir ne ilgiau, negu būtina pagal atitinkamą šio Įstatymo 113 straipsnio 4 dalyje nustatytą sulaikymo pagrindą, tačiau maksimalus prieglobsčio prašytojo sulaikymo terminas nėra apibrėžtas. Šiame straipsnyje taip pat nustatyta, kad Valstybės sienos apsaugos tarnyba periodiškai, bet ne rečiau kaip kartą per 3 mėnesius, šio Įstatymo 118 straipsnyje nustatyta tvarka kreipiasi į teismą su prašymu pakartotinai svarstyti sprendimą sulaikyti užsienietį.

UTPI 140¹⁸ straipsnyje reglamentuojamas užsieniečio sulaikymas, kai yra įvesta karo padėtis, nepaprastoji padėtis, taip pat paskelbta ekstremalioji situacija dėl masinio užsieniečių antplūdžio.

UTPI 115 straipsnio 2 dalies 4 ir 5 punktuose ir 140¹⁹ straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose nustatytos alternatyvios sulaikymui priemonės – apgyvendinti užsieniečių Valstybės sienos apsaugos tarnyboje netaikant judėjimo laisvės ribojimų arba nustatant teisę judėti tik apgyvendinimo vietai priklausančioje teritorijoje, o 115 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad, jeigu nevykdomos teismo sprendimu paskirtos 115 straipsnio 2 dalyje išvardytos alternatyvios sulaikymui priemonės, Valstybės sienos apsaugos tarnyba kreipiasi į teismą su teikimu sulaikyti užsieniečių.

UTPI 115¹ straipsnyje nustatyta, kad užsieniečių, sulaikytų ilgiau kaip 48 valandoms, arba užsieniečių, kuriems skirta alternatyvi sulaikymui priemonė, laikino apgyvendinimo Valstybės sienos apsaugos tarnyboje sąlygas ir tvarką nustato vidaus reikalų ministras.

UTPI 118 ir 140²¹ straipsniuose nustatyta, kad išnykus užsieniečio ar prieglobsčio prašytojo sulaikymo pagrindams, taip pat tais atvejais, kai dėl teisinių ar kitų objektyvių priežasčių nebėra pagrįstos tikimybės užsieniečių išsiųsti iš Lietuvos Respublikos, institucija, kurios žinioje yra sulaikytas užsienietis, nedelsdama privalo kreiptis į teismą su prašymu pakartotinai svarstyti sprendimą sulaikyti užsieniečių.

UTPI 123 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad nelydimų nepilnamečių užsieniečių amžiaus nustatymo tyrimas atliekamas socialinės apsaugos ir darbo ministro, vidaus reikalų ministro ir sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka, o prieglobsčio prašytojų – vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka.

UTPI 125 straipsnyje reglamentuojami sprendimų grąžinti užsieniečių į užsienio valstybę priėmimo atvejai, bet UTPI nenumato galimybės pripažinti kitos Šengeno valstybės priimtą sprendimą dėl užsieniečio grąžinimo.

UTPI 140⁸ straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad prieglobsčio prašytojus, pateikusius prašymus suteikti prieglobstį pasienio kontrolės punktuose, tranzito zonose arba Lietuvos Respublikos teritorijoje, kai jie į ją pateko neteisėtai kirtę Lietuvos Respublikos valstybės sieną, iki priimamas sprendimas įleisti juos į Lietuvos Respubliką, Migracijos departamento sprendimu Valstybės sienos apsaugos tarnyba laikinai apgyvendina pasienio kontrolės punktuose, tranzito zonose, Valstybės sienos apsaugos tarnyboje, Pabėgėlių priėmimo centre ar kituose apgyvendinimo centruose, apgyvendinimo vietose, apgyvendinimo patalpose, laikiname būste ar kitose tam pritaikytose vietose, o užsieniečius, kurie į Lietuvos Respublikos teritoriją pateko neteisėtai kirtę Lietuvos Respublikos valstybės sieną ir nėra prieglobsčio prašytojai, taip pat užsieniečius, dėl kurių priimtas sprendimas nesuteikti prieglobsčio, iki bus įvykdytas galutinis sprendimas dėl užsieniečio grąžinimo ar išsiuntimo arba išduotas užsieniečio registracijos pažymėjimas, Valstybės sienos apsaugos tarnybos sprendimu Valstybės sienos apsaugos tarnyba laikinai apgyvendina šioje dalyje nurodytose apgyvendinimo vietose. Pabėgėlių priėmimo centre pirmiausia apgyvendinami prieglobsčio prašytojai ir užsieniečiai, kurie yra pažeidžiami asmenys.

UTPI 140⁸ straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad šio straipsnio 3 dalyje nurodytų prieglobsčio prašytojų ir užsieniečių laikino apgyvendinimo tvarką ir laikino išvykimo iš laikino apgyvendinimo vietų (išskyrus Pabėgėlių priėmimo centrą) tvarką nustato vidaus reikalų ministras, o laikino apgyvendinimo Pabėgėlių priėmimo centre sąlygas bei tvarką ir laikino išvykimo tvarką nustato socialinės apsaugos ir darbo ministras.

UTPI 140⁸ straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad, jeigu šio straipsnio 6 dalyje nurodyti prieglobsčio prašytojai teismo nesulaikomi ar jiems alternatyvi sulaikymui priemonė neskiriama, taip pat pasibaigus sulaikymui ar alternatyviai sulaikymui priemonei, prieglobsčio prašytojai Migracijos departamento sprendimu apgyvendinami šio Įstatymo 79 ir 140¹⁶ straipsniuose nustatyta tvarka.

UTPI 140¹⁶ straipsnyje nustatyta, kad nelydimas nepilnametis prieglobsčio prašytojas apgyvendinamas šio Įstatymo 79 straipsnio 4 dalyje nurodytose ar kitose nepilnamečiams gyventi tinkamose apgyvendinimo vietose, jeigu jo atstovas tam neprieštarauja.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir, kokių teigiamų rezultatų laukiama.

UTPI projektas

Siekiant sudaryti teises prielaidas konsoliduoti migrantų priėmimo sąlygų užtikrinimo funkcijas vienoje institucijoje, kurią, įgyvendindama UTPI projekto nuostatas, paskirs Vyriausybė, UTPI projektu nustatomos naujos, išbraukiamos nebeaktualios ir patikslinamos sąvokos:

- UTPI 2 straipsnis papildomas 11³ dalimi, kurioje nustatoma nauja – *laikino apgyvendinimo vietos* – sąvoka;

- pripažįstama netekusi galios UTPI 2 straipsnio 17¹ dalis, kurioje nustatyta Pabėgėlių priėmimo centro sąvoka, kadangi šio centro funkcijas vykdys *Priėmimą užtikrinanti įstaiga*, kurios sąvoka apibrėžiama UTPI 2 straipsnį papildančioje naujoje 23¹ dalyje;

- patikslinama UTPI 2 straipsnio 31 dalyje nustatyta *užsieniečio sulaikymo* sąvoka, apibrėžiant, kad sulaikytas asmuo yra laikomas, o ne apgyvendinamas (derinant su sulaikymu baudžiamajame ir administracinių nusižengimų tyrimo procesuose), taip pat papildant, kad teisės saugos pareigūno pagal UTPI sulaikytas užsieniečiai gali būti laikomas ne tik Valstybės sienos apsaugos tarnyboje, bet ir kitoje teisės saugos įstaigoje.

Siekiant suderinti UTPI ir Reglamente vartojamas Sąjungos piliečio šeimos nariui išduodamo dokumento sąvokas:

- UTPI 2 straipsnis papildomas nauja 14¹ ir 14² dalimis, kuriose atitinkamai nustatomos *leidimo gyventi šalyje kortelės* ir *leidimo nuolat gyventi šalyje kortelės* sąvokos taip, kaip jos vartojamos Reglamente;

- pripažįstama netekusi galios UTPI 2 straipsnio 25¹ dalis, kurioje nustatyta Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo gyventi šalyje kortelės sąvoka;

- Įstatymo priedas papildomas nauju 34 punktu, įtraukiant į Įgyvendinamų Europos Sąjungos teisės aktų sąrašą ir Reglamentą (atitinkamai punktai pernumeruojami).

Atsižvelgiant į siūlomus UTPI 2 straipsnio pakeitimus atitinkamai sąvokos koreguojamos ir kitose UTPI nuostatose.

Koncepcijoje numatyta, kad, siekiant užtikrinti nešališką teisinį atstovavimą, kai UTPI nustatytais atvejais užsieniečiai turi teisę į valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, jos organizavimas neturėtų būti priskirtinas tos įstaigos, kurios sprendimai ar procedūros yra skundžiami, kompetencijai, o tai turėtų būti viena iš Priėmimą užtikrinančios įstaigos funkcijų. Atsižvelgiant į tai, kad UTPI 2 straipsnį papildančioje naujoje 23¹ dalyje nustatoma, kad Priėmimą užtikrinančios įstaigos savininko teises ir pareigas įgyvendina Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, siūloma keisti UTPI 3 straipsnio 5 dalies 2 punkto ir 71 straipsnio 1 dalies 4 punkto nuostatas, nustatant, kad socialinės apsaugos ir darbo ministras nustato valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo prieglobsčio prašytojams ir užsieniečiams, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, tvarką.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas priėmė sprendimą byloje C-159/21 (Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Bendra prieglobsčio ir imigracijos politika – Direktyva 2011/95/ES – Normos, susijusios su pabėgėlio arba papildomos apsaugos statuso suteikimo reikalavimais – Statuso panaikinimas – Direktyva 2013/32/ES – Tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendra tvarka – Pavojus nacionaliniam saugumui – Specializuotos institucijos išvada – Galimybė susipažinti su byla), kurioje nusprendė, kad Direktyvos 2013/32 4 straipsnio 1 ir 2 dalys, 10 straipsnio 2 ir 3 dalys, 11 straipsnio 2 dalis ir 45 straipsnio 3 dalis, siejamos su 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų 14 straipsnio 4 dalies a punktu ir 17 straipsnio 1 dalies d punktu, turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiama nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią sprendžiančioji institucija tuo atveju, kai už nacionalinį saugumą atsakingos specializuotos institucijos nemotyvuotoje nuomonėje konstatuoja, kad asmuo kelia pavojų šiam saugumui, sistemingai privalo nesuteikti šiam asmeniui papildomos apsaugos arba, remdamasi šia nuomone, panaikinti tokiam asmeniui anksčiau suteiktą tarptautinę

apsaugą. Atsižvelgiant į šį teismo sprendimą, siūloma papildyti UTPI 4 straipsnio 4 ir 7 dalis, nustatant, kad Valstybės saugumo departamento, policijos ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos teikiamos išvados dėl grėsmių turi būti motyvuotos.

Koncepcijoje nustatyta, kad visi neteisėtai Lietuvos Respublikos valstybės sieną kirtę užsieniečiai (įskaitant ir ketinančius teikti prašymą dėl prieglobsčio suteikimo) ir nustatyti neteisėtai Lietuvoje esantys užsieniečiai, kuriems bus taikomos grąžinimo ar išsiuntimo procedūros, pirmiausia turėtų patekti į vieną registracijai ir pirminėms procedūroms atlikti skirtą laikino apgyvendinimo vietą. Šioje laikino apgyvendinimo vietoje užsienietis būtų apgyvendinamas trumpą laiką (3–5 dienas), per kurį kiekviena įstaiga pagal kompetenciją (Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Priėmimą užtikrinanti įstaiga, prireikus – ir kitos institucijos) atliktų savo funkcijas, kad užsienietis būtų užregistruotas, jei siekia prieglobsčio Lietuvos Respublikoje – būtų priimtas jo prašymas dėl prieglobsčio suteikimo, įvertintas užsieniečio pažeidžiamumas ir užsieniečiui būtų parinkta atitinkama kita laikino apgyvendinimo vieta, kurioje užsienietis gyventų, kol vyktų prieglobsčio prašymo nagrinėjimo ar grąžinimo (išsiuntimo) procedūros. Atsižvelgiant į tai, siūloma keisti UTPI 5 straipsnio 6 dalį, nustatant, kad prieglobsčio prašytojai, pateikę prašymus suteikti prieglobstį pasienio kontrolės punktuose, tranzito zonose ar netrukus po neteisėto Lietuvos Respublikos valstybės sienos kirtimo, iki priimamas sprendimas įleisti juos į Lietuvos Respubliką, apgyvendinami laikino apgyvendinimo vietoje (jie nebūtų apgyvendinami pasienio kontrolės punktuose, tranzito zonoje ar Valstybės sienos apsaugos tarnyboje). Dėl šių priežasčių atitinkamai turi būti keičiamos ir analogiškos UTPI 140⁸ straipsnio nuostatos. Kadangi laikino apgyvendinimo vietas valdytų ar administruotų arba atrinktų viešojo pirkimo ar partnerių atrankos būdu Priėmimą užtikrinanti įstaiga, kurios savininko teisės ir pareigos, kaip siūloma nustatyti UTPI 2 straipsnį papildančioje naujoje 23¹ dalyje, įgyvendintų Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, siūloma UTPI 5 straipsnio 6 dalyje nustatyti, kad nurodytų prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo laikino apgyvendinimo vietoje sąlygas ir tvarką nustato socialinės apsaugos ir darbo ministras, o UTPI 140⁸ straipsnio 4 dalyje nustatyti, kad apgyvendinimo sąlygas bei tvarką ir laikino išvykimo iš apgyvendinimo vietų tvarką nustato socialinės apsaugos ir darbo ministras.

Atsižvelgiant į 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos 41 straipsnio 1 dalį bei šio straipsnio 2 dalies c punktą, UTPI 5 straipsnio 4 dalis pildoma nuostata, numatančia, jog teisė pasilikti Lietuvos Respublikoje ir (ar) laikino apgyvendinimo vietose nesuteikiama, jei užsienietis pateikia paskesnę prašymą suteikti prieglobstį, kuriame nėra naujų esminių motyvų, tik siekdamas atidėti ar sutrukdyti įvykdyti sprendimą jį išsiųsti iš Lietuvos Respublikos. Šis pakeitimas numatytas siekiant užkirsti kelią užsieniečių piktnaudžiavimui, kad pradėjus vykdyti jų išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos procedūrą nebūtų teikiami nemotyvuoti paskesni prieglobsčio prašymai, o juos pateikus – nereikėtų stabdyti pradėtos išsiuntimo procedūros.

UTPI 40 straipsnio 1 dalyje nustatyti leidimo laikinai gyventi išdavimo pagrindai, o UTPI 28 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad užsienietis, esantis ne Lietuvos Respublikoje, prašymą išduoti leidimą laikinai gyventi pateikia per Migracijos departamento pasirinktą išorės paslaugų teikėją. Įvertinus tai, kad kai kurie leidimo laikinai gyventi išdavimo pagrindai iš esmės gali atsirasti tik tuomet, kai užsienietis jau yra Lietuvos Respublikos teritorijoje (pvz., kai užsienietis negali išvykti iš Lietuvos Respublikos arba negali grįžti į kilmės valstybę, kai užsieniečiui Lietuvoje suteikta papildoma ar laikinoji apsauga), siūloma papildyti UTPI 28 straipsnio 2 dalį, nustatant išimtis, kada prašymas dėl leidimo laikinai gyventi išdavimo negali būti pateikiamas per išorės paslaugų teikėją užsienio valstybėje.

Atsižvelgiant į tai, kad, nustačius nelydimą nepilnametį užsienietį, kuris nėra prieglobsčio prašytojas, kompetentingos institucijos turi jį ne tik tinkamai apgyvendinti, bet ir atlikti kitus UTPI nustatytus veiksmus (pvz., paskirti laikinąją globą, ieškoti nelydimo nepilnamečio užsieniečio tėvų ar kitų teisėtų atstovų), siūloma UTPI 32 straipsnio 8 dalį papildyti nuostata, įpareigojančia socialinės apsaugos ir darbo ministrą, vidaus reikalų ministrą ir sveikatos apsaugos ministrą nustatyti ne tik tokių nepilnamečių užsieniečių apgyvendinimo, bet ir kitų pagal UTPI atliekamų procedūrinių veiksmų atlikimo tvarką.

Atsižvelgiant į tai, kad nuo 2023 m. sausio 1 d. Lietuvos statistikos departamentas tapo Valstybės duomenų agentūra, atitinkamai koreguojamos UTPI 44 straipsnio 1 dalies 2 punkto a papunkčio ir 62 straipsnio 5 dalies nuostatos, vietoj Lietuvos statistikos departamento įrašant Valstybės duomenų agentūrą.

Prieglobsčio prašytojų teisė dirbti nustatyta UTPI 71 straipsnio 1 dalies 10 punkte ir UTPI 140¹³ straipsnio 1 dalies 2 punkte, tačiau UTPI 58 straipsnio 14 punkte išimtis dėl užsieniečio atleidimo nuo pareigos įsigyti leidimą dirbti nustatyta tik UTPI 71 straipsnio 1 dalies 10 punkte nurodytiems prieglobsčio prašytojams. Siekiant suvienodinti visiems teisę dirbti įgijusiems prieglobsčio prašytojams taikomas sąlygas, siūlome papildyti UTPI 58 straipsnio 14 punktą, įrašant nuorodą ir į UTPI 140¹³ straipsnio 1 dalies 2 punktą.

Koncepcijoje nustatyta, kad užsieniečio pažeidžiamumo vertinimas turėtų būti priskiriamas Priėmimą užtikrinančios įstaigos, kurios savininko teisės ir pareigos, kaip siūloma nustatyti UTPI 2 straipsnį papildančioje naujoje 23¹ dalyje, įgyvendintų Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, kompetencijai. Atsižvelgiant į tai, siūloma keisti UTPI 67 straipsnio 6 dalį ir nustatyti, kad tvarką, reglamentuojančią nustatymą, ar prieglobsčio prašytojas yra pažeidžiamas asmuo, nustato socialinės apsaugos ir darbo ministras.

Atsižvelgiant į tai, kad visi prieglobsčio prašytojai būtų apgyvendinami laikino apgyvendinimo vietose, o sulaikyti prieglobsčio prašytojai – Valstybės sienos apsaugos tarnyboje, atitinkamai keičiamos UTPI 71 straipsnio 1 dalies 1 ir 7 punktų ir 8 dalies nuostatos.

Siekiant išplėsti prieglobsčio prašytojų galimybes patiems pasirinkti pragyvenimui reikalingomis lėšomis, UTPI 71 straipsnio 1 dalies 10 punktą siūloma papildyti nuostata, kad prieglobsčio prašytojas turi teisę imtis ir savarankiško užimtumo veiklos, o siekiant, kad Migracijos departamento darbuotojai, nagrinėjantys prašymą dėl prieglobsčio prirėkus galėtų kuo greičiau susisiekti su prieglobsčio prašytoju, siūloma UTPI 71 straipsnio 4 dalį papildyti 8 punktu, jame nustatant prieglobsčio prašytojo pareigą ne vėliau kaip per 3 darbo dienas raštu pranešti Migracijos departamentui apie pasikeitusius kontaktinius duomenis.

Atsižvelgiant į tai, kad savarankiškai pasirinktoje gyvenamojoje vietoje apgyvendinti prieglobsčio prašytojai neturi teisės dirbti, kol neįgyja šios teisės UTPI 71 straipsnio 1 dalies 10 punkto pagrindu, ir siekiant skatinti prieglobsčio prašytojus gyventi savarankiškai, tokiu būdu atlaisvinant laikinojo apgyvendinimo vietas kitiems užsieniečiams, UTPI 71 straipsnio 2¹ dalį siūloma papildyti nuostata, kad teisę gauti 60 procentų valstybės remiamų pajamų dydžio pašalpą maistui, jeigu maitinimo paslauga nėra teikiama, turėtų ir prieglobsčio prašytojai, gyvenantys jų pasirinktoje gyvenamojoje vietoje. Atkreipiame dėmesį, kad UTPI 71 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad prieglobsčio prašytojo teisėms įgyvendinti gali būti naudojamos ne tik Lietuvos Respublikos valstybės lėšos, bet taip pat ir tarptautinių organizacijų, Europos Sąjungos struktūrinių fondų, Lietuvos Respublikos fizinių ir juridinių asmenų įsteigtų humanitarinės pagalbos fondų, nevyriausybinių organizacijų lėšos tiek, kiek prieglobsčio prašytojas jų negali garantuoti deklaruotinomis lėšomis ir turtu (UTPI projekte siūloma papildyti UTPI 71 straipsnio 5 dalį, kad galimybė naudoti šios dalies pirmajame sakinyje nurodytas lėšas galėtų būti taikoma ir UTPI 71 straipsnio 2¹ dalyje nurodytu atveju). Lietuvos Respublikos valstybės lėšos naudojamos tiek, kiek prieglobsčio prašytojas jų negali įgyvendinti savo turimomis lėšomis, ir tiek, kiek jos neįgyvendinamos tarptautinių organizacijų, Europos Sąjungos struktūrinių fondų, Lietuvos Respublikos fizinių ir juridinių asmenų įsteigtų humanitarinės pagalbos fondų, nevyriausybinių organizacijų lėšomis. Šiuo metu nepakankamai išnaudojamas diasporos potencialas apgyvendinant užsieniečius, todėl dalis prieglobsčio prašytojų gyvena centruose, nors norėtų ir galėtų apsigyventi pas Lietuvoje gyvenančius artimuosius ar draugus. Dažnu atveju to priežastis yra neturėjimas pakankamai išteklių save išlaikyti (neturi teisės dirbti, negauna išmokų). Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu Pabėgėlių priėmimo centre vieno užsieniečio išlaikymas per dieną kainuoja 18,34 Eur (vidutiniškai 550,2 Eur per mėnesį), tikslinga būtų tokiems asmenis, kurie turi, kur apsigyventi, skirti pašalpą maistui, kuri šiuo metu siekia 88,2 Eur per mėnesį, ir tokiu būdu paskatinti gyventi savarankiškai pasirinktoje gyvenamojoje vietoje. Taip būtų taupomos apgyvendinimui skiriamos biudžeto lėšos tais atvejais, kai prieglobsčio prašytojas galėtų gyventi savarankiškai (pavyzdžiui,

priėmus diasporai). Tai būtų ypač aktualu didėjant prieglobsčio prašytojų srautams iš Baltarusijos Respublikos, kurie, nors ir pradiniam etape apsigyvena priimančioje bendruomenėje, vėliau yra priversti kreiptis pagalbos į nevyriausybinės organizacijas ar svarstyti galimybę persikelti į Pabėgėlių priėmimo centrą. Dėl šių priežasčių siūloma papildyti ir UTPI 71 straipsnio 3 dalį, nustatant, kad šioje dalyje nurodyta 10 procentų valstybės remiamų pajamų dydžio piniginė pašalpa būtų mokama ir tuo atveju, jei prieglobsčio prašytojai gyvena savo pasirinktoje gyvenamojoje vietoje.

Atsižvelgiant į tai, kad UTPI projektu siūloma nustatyti, kad Priėmimą užtikrinanti įstaiga yra priėmimo sąlygas užtikrinančias paslaugas užsieniečiams teikianti įstaiga, kurios savininko teisės ir pareigos, kaip siūloma nustatyti UTPI 2 straipsnį papildančioje naujoje 23¹ dalyje, įgyvendintų Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, o UTPI 2 straipsnio 15¹ dalyje nustatyta, kad materialinės priėmimo sąlygos apima ir piniginę pašalpą, UTPI 71 straipsnio 3 dalyje siūloma nustatyti, kad šioje dalyje nustatyta piniginė pašalpa būtų mokama, o UTPI 71 straipsnio 8 dalyje – pašalpos mokėjimas galėtų būti apribotas arba nutrauktas socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka. Atsižvelgiant į siūlomus UTPI 71 straipsnio 3 dalies pakeitimus, atitinkamai patikslinamos ir šio straipsnio 8 dalies nuostatos, kokiais atvejais apribojamas arba nutraukiamas piniginės pašalpos prieglobsčio prašytojui mokėjimas. Atsižvelgiant į tai, kad Priėmimą užtikrinanti įstaiga teiks socialines, apgyvendinimo ir kitas priėmimo sąlygas užtikrinančias paslaugas prieglobsčio prašytojams, o jos savininko teisės ir pareigos, kaip siūloma nustatyti UTPI 2 straipsnį papildančioje naujoje 23¹ dalyje, įgyvendintų Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, siūloma UTPI 71 straipsnio 6 dalyje nustatyti, kad, paaiškėjus šioje dalyje nustatytoms aplinkybėms, tvarką, reglamentuojančią valstybės išlaidų apskaičiavimą ir turėtų išlaidų padengimą, nustato socialinės apsaugos ir darbo ministras.

Atsižvelgiant į tai, kad priimant sprendimą, kur apgyvendinti prieglobsčio prašytoją, svarbu įvertinti, ar jis priskiriamas pažeidžiamiems asmenims, ir kitas individualias aplinkybes bei objektyvias laikino apgyvendinimo vietų galimybes, o pažeidžiamumo vertinimą ir laikino apgyvendinimo vietų valdymą (administravimą) UTPI projektu siekiama priskirti Priėmimą užtikrinančios įstaigos kompetencijai, siūloma UTPI 79 straipsnio:

- 1 dalyje išbraukti Migracijos departamentą, kaip subjektą, priimančią sprendimą dėl prieglobsčio prašytojo apgyvendinimo, ir nustatyti bendrą principą, kad prieglobsčio prašytojai (išskyrus tuos, kuriems leista apsigyventi jų pasirinktoje vietoje arba kurie yra sulaikyti ar jiems skirta alternatyvi sulaikymui priemonė) apgyvendinami laikino apgyvendinimo vietose.

- 2 dalyje nustatyti, kad Migracijos departamentas gali leisti prieglobsčio prašytojui apsigyventi savo pasirinktoje vietoje (toks sprendimas priklauso nuo individualių su prieglobsčio prašytoju susijusių aplinkybių) tais atvejais, kai prieglobsčio prašytojas turi, kur gyventi Lietuvos Respublikoje (pas giminaičius, nuomojasi butą ar kt.). Šiuo atveju Priėmimą užtikrinanti įstaiga nebūtų atsakinga už šio prieglobsčio prašytojo apgyvendinimą;

- 3 dalyje nustatyti, kad apgyvendinimo laikino apgyvendinimo vietoje sąlygas ir tvarką nustato socialinės apsaugos ir darbo ministras;

- 5 dalyje nustatyti, kad pažeidžiami asmenys ir jų šeimos nariai apgyvendinami jų specialiuosius poreikius atitinkančioje laikino apgyvendinimo vietoje; tačiau tais atvejais, kai specialiuosius poreikius atitinkančioje laikino apgyvendinimo vietoje apgyvendintas prieglobsčio prašytojas pageidauja apsigyventi su teisėta Lietuvos Respublikos teritorijoje esančiu pilnamečiu artimuoju giminaičiu arba atstovu arba kitoje jo specialiuosius poreikius atitinkančiose apgyvendinimo vietoje, Migracijos departamentas priimtų sprendimą, kuriuo leidžiama prieglobsčio prašytojui apsigyventi su teisėta Lietuvos Respublikos teritorijoje esančiu pilnamečiu artimuoju giminaičiu arba atstovu arba kitoje prieglobsčio prašytojo specialiuosius poreikius atitinkančioje apgyvendinimo vietoje, kadangi tik Migracijos departamentas apie prieglobsčio prašytoją turės visą informaciją, kuri gali turėti įtakos tokio sprendimo priėmimui (Priėmimą užtikrinanti įstaiga turės tik informaciją, reikalingą apgyvendinimo tikslais).

Pažymėtina, kad praktikoje tokių atvejų, kai Migracijos departamento sprendimu leidžiama apsigyventi su teisėta Lietuvos Respublikos teritorijoje esančiu pilnamečiu artimuoju giminaičiu

arba atstovu arba kitoje prieglobsčio prašytojo specialiuosius poreikius atitinkančioje apgyvendinimo vietoje, pasitaiko labai retai, tai išimtiniai atvejai, todėl tai neprieštarauja UTPĮ projekto tikslui – sudaryti teisinės prielaidas prieglobsčio prašytojų apgyvendinimu rūpintis Priėmimą užtikrinančiai įstaigai.

Vadovaujantis UTPĮ 32 straipsnio 1 dalimi, atstovas pagal įstatymą nelydimam nepilnamečiui yra skiriamas Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) nuostatomis, reglamentuojančiomis vaiko globos (rūpybos) organizavimą, atstovas pagal įstatymą be tėvų globos likusiam nepilnamečiui skiriamas nustatant jam globą (rūpybą) (CK 3.250 straipsnio 3 dalis). Tuo tarpu CK 3.243 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad nepilnamečių asmenų globėjai ir rūpintojai turi gyventi kartu su nepilnamečiu, išskyrus šio kodekso 3.265 straipsnio 4 punkte numatytus atvejus. Nepilnamečio, sulaukusio šešiolikos metų, rūpintojas gali gyventi skyrium, jeigu dėl to sutikimą davė valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija. UTPĮ 79 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad nelydimas nepilnametis taip pat gali būti apgyvendinamas pas pilnamečius giminaičius. Pastebėtina, kad organizuojant vaiko globą (rūpybą) visais atvejais pirmiausia siekiama vaiką apgyvendinti giminaičių ar emociniais ryšiais su juo susijusių asmenų šeimose, jei tie asmenys atitinka CK nustatytus globėjams (rūpintojams) keliamus reikalavimus. Tais atvejais, kai vaikas į šalį atvyksta ne su savo teisėtais atstovais, o kitais asmenimis – ieškoma sprendimų užtikrinti vaiko atstovavimą, neatskiriant jo nuo kartu atvykusių asmenų, todėl manytina, kad toks reguliavimas UTPĮ yra perteklinis ir netikslus vertinant iš globėjo (rūpintojo) pareigų ir teisių įgyvendinimo perspektyvos, taip pat ir keliantis iššūkius dėl tinkamo vaiko teisių užtikrinimo ir atstovavimo tais atvejais, kai vaiko pilnametis giminaitis dėl objektyvių priežasčių negalėtų būti skiriamas vaiko atstovu pagal įstatymą. Dėl šių priežasčių siūloma UTPĮ 79 straipsnio 4 dalyje išbraukti žodžius „pilnamečius giminaičius“. Atsižvelgiant į tai, kad UTPĮ projektu siūloma nustatyti, kad Priėmimą užtikrinanti įstaiga teikia socialines, apgyvendinimo ir kitas priėmimo sąlygas užtikrinančias paslaugas nelydimiems nepilnamečiams užsieniečiams, o Priėmimą užtikrinančios įstaigos savininko teises ir pareigas įgyvendintų Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, siūloma UTPĮ 79 straipsnio 4 dalyje nustatyti, kad nelydimas nepilnametis prieglobsčio prašytojas apgyvendinamas socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka, tačiau, įvertinus tai, kad Migracijos departamentas yra įgaliotas atlikti tam tikrus UTPĮ nustatytus veiksmus dėl nelydimo nepilnamečio (pvz., ieškoti nepilnamečio tėvų ar kitų teisėtų atstovų, spręsti jo teisinės padėties klausimus), siūloma šią tvarką suderinti su vidaus reikalų ministru.

Atsižvelgiant į tai, kad Priėmimą užtikrinanti įstaiga turės užtikrinti vienodus priėmimo standartus visose laikino apgyvendinimo vietose, o laikino apgyvendinimo paslaugas prireikus pirkis viešųjų pirkimų būdu arba pasitelkdama partnerius iš Priėmimą užtikrinančios įstaigos turimų lėšų, formalus tam skiriamų lėšų dydžio nustatymas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos priimtu teisės aktu gali nepagrįstai apsunkinti reikiamų materialinių priėmimo sąlygų užtikrinimą, ypač, jei dėl staiga išaugusio poreikio reikėtų skubių sprendimų dėl papildomų paslaugų įsigijimo. Dėl šių priežasčių, taip pat atsižvelgiant į UTPĮ projektu siūlomas kitus UTPĮ 79 straipsnio pakeitimus, siūloma išbraukti šio straipsnio 6 dalį.

Pasitaiko atvejų, kai Migracijos departamentas iš užsienio valstybių institucijų ar kitų šaltinių gauna informacijos, kad užsienietis, kuris yra pateikęs prašymą dėl prieglobsčio suteikimo Lietuvoje, yra užsienio valstybėje, todėl siūloma UTPĮ 85 straipsnio 1 dalies 3 punktą papildyti nauja aplinkybe, kada prieglobsčio prašytojo prašymo suteikti prieglobstį nagrinėjimas nutraukiamas – turimais duomenimis, prieglobsčio prašytojas yra išvykęs iš Lietuvos Respublikos be Migracijos departamento leidimo.

Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo 5 straipsnyje nurodyta savarankiškai dirbančio asmens veikla yra platesnė nei individuali veikla, apibrėžta Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme. Kadangi prieglobsčio prašytojams ir užsieniečiams, kurie nėra ar nebėra prieglobsčio prašytojai, suteikiama galimybė verstis savarankiško užimtumo veikla, siūloma tokią teisę nustatyti ir užsieniečiams, kurie turi teisę gauti arba gavo laikinąją apsaugą. UTPĮ 96 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad užsieniečiui suteikta laikinoji apsauga panaikinama, jeigu jis išvyksta gyventi

į užsienio valstybę. Atsižvelgiant į tai, taip pat į tai, kad Migracijos departamentui svarbu žinoti, jeigu užsienietis nebeplanuoja pasinaudoti galimybe gauti laikinąją apsaugą, siūloma papildyti UTPI 94 straipsnio 9 dalį ir užsieniečiams, kurie turi teisę gauti laikinąją apsaugą ar kuriems suteikta laikinoji apsauga, nustatyti pareigą informuoti Migracijos departamentą, jeigu jie išvyksta gyventi į užsienio valstybę. Gavęs tokią informaciją, Migracijos departamentas panaikins leidimą laikinai gyventi, o jeigu laikinoji apsauga dar nebuvo suteikta – nutrauks prašymo išduoti leidimą laikinai gyventi laikinosios apsaugos pagrindu nagrinėjimą.

Atsižvelgiant į tai, kad pagal UTPI apgyvendinami užsieniečiai, kuriems netaikomas judėjimo laisvės apribojimas, būtų apgyvendinami laikino apgyvendinimo vietoje, o ne Valstybės sienos apsaugos tarnyboje, atitinkamai keičiamos UTPI 113 straipsnio 5 dalies 7 punkto nuostatos.

Atsižvelgiant į 2017 m. lapkričio 16 d. Komisijos rekomendacijos (ES) 2017/2338 dėl bendro „Grąžinimo vadovo“ valstybių narių kompetentingoms institucijoms, vykdančioms su grąžinimu susijusias užduotis (toliau – Grąžinimo vadovas), 14.4.2 ir 14.5 punktus bei į praktikoje pasitaikančias situacijas, siūlome pakeisti UTPI 114 straipsnį ir numatyti, kad į sulaikymo laikotarpį užsieniečio grąžinimo ar išsiuntimo tikslu neįskaičiuojamas laikotarpis, kai užsienietis buvo sulaikytas prašymo suteikti prieglobstį nagrinėjimo metu, taip pat siūloma numatyti, kad pasibaigus maksimaliam sulaikymo terminui užsienietis pakartotinai gali būti sulaikytas tik, jeigu iš esmės pasikeitė reikšmingos aplinkybės ir dėl to atsiranda pagrįsta tikimybė jį grąžinti į užsienio valstybę ar išsiųsti iš Lietuvos Respublikos (pvz., gaunami kelionės dokumentai arba užsienio valstybė, į kurią turi būti išsiųstas užsienietis, pradeda bendradarbiauti readmisijos klausimais ir kt.). Tokiu atveju užsieniečio sulaikymas turėtų trukti kuo trumpiau, bet ne ilgiau kaip 3 mėnesius. Kartu siūloma nustatyti ir maksimalų 6 mėnesių trukmės prieglobsčio prašytojų sulaikymo terminą, kuris, esant pagrindui manyti, kad prieglobsčio prašytojas gali pasislėpti, arba kai jis kelia grėsmę valstybės saugumui ar viešajai tvarkai, gali būti pratęstas ne ilgesniam kaip 6 mėnesių laikotarpiui. Atsižvelgiant į tai, kad UTPI 114 straipsnis dėstomas nauja redakcija, atitinkamai tikslinamas ir UTPI 140¹⁸ straipsnis.

Atsižvelgiant į tai, kad visi nesulaikyti užsieniečiai, kurie apgyvendinami pagal UTPI (įskaitant ir tuos užsieniečius, kuriems paskirta atitinkama alternatyvi sulaikymui priemonė), būtų apgyvendinami Priėmimą užtikrinančios įstaigos valdomose, administruojamose ar parinktose laikino apgyvendinimo vietose, o ne Valstybės sienos apsaugos tarnyboje, siūloma atitinkamai keisti UTPI 115 straipsnio 2 dalies 4 ir 5 punktuose ir 140¹⁹ straipsnio 2 ir 3 punktuose nustatytas alternatyvias sulaikymui priemones, vietoj žodžių „Valstybės sienos apsaugos tarnyboje“ įrašant „laikino apgyvendinimo vietoje“.

Atsižvelgiant į tai, kad į teismą dėl užsieniečio sulaikymo pagal UTPI ilgiau kaip 48 val. turi teisę kreiptis Valstybės sienos apsaugos tarnyba, o UTPI 115 straipsnio 2 dalyje nustatytų užsieniečiams paskirtų alternatyvių sulaikymui priemonių vykdymo kontrolę įgyvendina ir kitos įstaigos (Migracijos departamentas, laikinos apgyvendinimo vietos administratorius), siūloma papildyti UTPI 115 straipsnio 3 dalį nuostata, kad Migracijos departamentas ir Priėmimą užtikrinanti įstaiga gali prašyti Valstybės sienos apsaugos tarnybos kreiptis į teismą dėl alternatyvios sulaikymui priemonės nevykdančio užsieniečio sulaikymo.

Siekiant sukurti lankstesnes galimybes užsieniečiams, kuriems skirta UTPI 115 straipsnio 1 dalies 5 punkte nurodyta alternatyvi sulaikymui priemonė, gauti medicinos, socialines, švietimo, maitinimo ir kitas paslaugas, taip pat psichologinę pagalbą už laikino apgyvendinimo vietos ribų, siūloma UTPI 115 straipsnį papildyti 6 dalimi.

Atsižvelgiant į tai, kad sulaikyti užsieniečiai yra laikomi, o ne apgyvendinami Valstybės sienos apsaugos tarnyboje, o užsieniečiai, kuriems paskirta alternatyvi sulaikymui priemonė, apgyvendinami Priėmimą užtikrinančios įstaigos, kurios savininko teises ir pareigas įgyvendintų Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, valdomose ar administruojamose laikino apgyvendinimo vietose, siūloma atitinkamai patikslinti UTPI 115¹ straipsnio pavadinimą ir šiame straipsnyje nustatyti, kad užsieniečių, sulaikytų ilgiau kaip 48 val., laikymo Valstybės sienos apsaugos tarnyboje sąlygas ir tvarką nustato vidaus reikalų ministras, o užsieniečių, kuriems skirta

alternatyvi sulaikymui priemonė, apgyvendinimo laikino apgyvendinimo vietoje sąlygas ir tvarką nustato socialinės apsaugos ir darbo ministras.

Atsižvelgiant į tai, kad kreiptis į teismą dėl užsieniečio sulaikymo pagal UTPI ilgiau kaip 48 val. (įskaitant pakartotinį kreipimąsi) gali tik Valstybės sienos apsaugos tarnyba, siūloma atitinkamai patikslinti UTPI 118 ir 140²¹ straipsnių nuostatas, vietoj „institucija, kurios žinioje yra sulaikytas užsienietis“ įrašant „Valstybės sienos apsaugos tarnyba“. Be to, atsižvelgiant į tai, kad UTPI 118 straipsnio 1 dalies pirmajame sakinyje ir 140²¹ straipsnio 1 dalies pirmajame sakinyje nurodytas atvejis (sulaikytas užsienietis) apima ir abiejų straipsnių pirmosios dalies antrajame sakinyje nustatytą atvejį (sulaikytas prieglobsčio prašytojas), siūloma išbraukti UTPI 118 straipsnio 1 dalies ir 140²¹ straipsnio 1 dalies antruosius sakinius kaip perteklinius.

Siekiant įgyvendinti teisėkūros ekonomiškumo principą, siūloma nelydimų nepilnamečių užsieniečių ir prieglobsčio prašytojų amžiaus nustatymo tvarką reglamentuoti vienu teisės aktu (šiuo metu nelydimų nepilnamečių užsieniečių amžiaus nustatymą ir prieglobsčio prašytojų amžiaus nustatymą reglamentuoja du atskiri teisės aktai), atitinkamai pakeičiant UTPI 123 straipsnio nuostatas.

Atsižvelgiant į Grąžinimo vadovo 5.2 punktą bei į tai, kad nuo 2023 m. kovo 7 d. į Šengeno informacinę sistemą Šengeno valstybės nedelsdamos privalo įvesti perspėjimus dėl užsieniečio grąžinimo, kuriuos kitos valstybės narės gali iš karto pamatyti, siūlome 125 straipsnį papildyti nauja 3¹ dalimi, numatant galimybę pripažinti kitos Šengeno valstybės priimtą sprendimą dėl užsieniečio grąžinimo į užsienio valstybę. Toks pripažinimas būtų galimas, jeigu užsienietis išvyksta iš Lietuvos Respublikos per išorinę Europos Sąjungos sieną ir kita Šengeno valstybė į Šengeno informacinę sistemą yra įtraukusi perspėjimą dėl šio užsieniečio grąžinimo, kuriame nurodytas savanoriško išvykimo laikotarpis nėra pasibaigęs (t. y. tokiu atveju nereikėtų priimti naujo sprendimo dėl užsieniečio grąžinimo ar išsiuntimo). Esant pagrindui priimti sprendimą dėl užsieniečio išsiuntimo, kitos Šengeno valstybės priimtas sprendimas dėl užsieniečio grąžinimo į užsienio valstybę nebūtų pripažįstamas (UTPI projektu neperkeliamos 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos direktyvos 2001/40/EB dėl abipusio sprendimų dėl trečiųjų šalių piliečių išsiuntimo pripažinimo nuostatos).

Atsižvelgiant į tai, kad alternatyvios sulaikymui priemonės teismo yra skiriamos, o ne taikomos, atitinkamai siūloma tikslinti UTPI 140⁸ straipsnio 6 ir 7 dalis.

UTPI 140⁸ straipsnio nuostata, kad sprendimą dėl prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo priima Migracijos departamentas, o dėl kitų užsieniečių – Valstybės sienos apsaugos tarnyba, UTPI projektu nekeičiama, nes šiais sprendimais užsieniečiai apgyvendinami ribojant jų judėjimo teisę iki 6 mėnesių, t. y. jiems taikoma vadinamoji pasienio procedūra, kurios metu laikoma, kad užsieniečiai yra neįleisti į Lietuvos Respubliką. Tokius administracinius sprendimus, kuriais apribojama užsieniečio judėjimo teisė ir kurie gali būti skundžiami, turėtų priimti Migracijos departamentas ir Valstybės sienos apsaugos tarnyba, o konkrečią laikino apgyvendinimo vietą parinktą jau Priėmimą užtikrinanti įstaiga.

Atsižvelgiant į tai, kad visi pagal UTPI apgyvendinami užsieniečiai (tarp jų ir nelydimi nepilnamečiai) būtų apgyvendinami laikino apgyvendinimo vietose, o prieglobsčio prašytojų apgyvendinimas reglamentuojamas UTPI 79 straipsnyje, siūlome pripažinti netekusiu galios UTPI 140¹⁶ straipsnį.

VGTPĮ projektas

Koncepcijoje numatyta, kad, siekiant užtikrinti nešališką teisinį atstovavimą, kai UTPI nustatytais atvejais užsienietis turi teisę į valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, jos organizavimas neturėtų būti priskirtinas tos įstaigos, kurios sprendimai ar procedūros yra vykdomi ar skundžiami, kompetencijai, o tai turėtų būti viena iš Priėmimą užtikrinančios įstaigos funkcijų. Dėl šios priežasties UTPI projektu siekiama nustatyti, kad valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo UTPI nustatytais atvejais tvarką nustato socialinės apsaugos ir darbo ministras. Siekiant suderinti UTPI projekto ir Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nuostatas, VGTPĮ projektu siūloma pakeisti Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 1 straipsnio 3 dalį,

nustatant, kad UTPI nustatytais atvejais valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą organizuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ar jos įgaliota institucija.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir, kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Priėmus UTPI projekte siūlomą teisinį reguliavimą, bus sukurtos teisinės prielaidos Vyriausybei paskirti vieną įstaigą, atsakingą už visų užsieniečių, kurių priėmimo poreikius privaloma užtikrinti pagal UTPI (įskaitant sulaikytus užsieniečius), materialinių priėmimo sąlygų užtikrinimą, o Valstybės sienos apsaugos tarnybai – efektyviau veikti pagal įstatymu nustatytą jos paskirtį – įgyvendinti valstybės sienos apsaugą ir jos kirtimo kontrolę, o karo metu – priklausant ginkluotosioms pajėgoms ginti valstybę. UTPI projektu Vyriausybei siūloma paskirti Priėmimą užtikrinančią įstaigą, kuri valdytų ar administruotų visas užsieniečių laikino apgyvendinimo vietas ir kurios savininko teises ir pareigas įgyvendintų Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Taip būtų sukuriamos prielaidos taikyti bendrą priėmimo poreikių nustatymo ir užtikrinimo standartą, o tai, viena vertus, leistų geriau pasirūpinti žmogaus teisių apsauga (kasdieniniais užsieniečių poreikiais rūpintųsi labiau į socialinio pobūdžio paslaugų teikimą orientuotas subjektas, o ne teisėsaugos įstaiga), antra vertus, būtų efektyviau naudojami valstybės sienos apsaugai skiriami ištekliai. Priėmimą užtikrinanti įstaiga prireikus galėtų greičiau ir lanksčiau, nei statutinės tarnybos pagrindu veikianti Valstybės sienos apsaugos tarnyba, pasitelkti papildomus žmogiškuosius išteklius, koordinuoti nevyriausybių organizacijų ir privataus sektoriaus teikiamą pagalbą. Priėmimą užtikrinanti įstaiga rūpintųsi valstybės garantuojamos teisinės pagalbos (VGTPĮ projektu suteikiami įgaliojimai Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai ar jos įgaliotai institucijai organizuoti valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą užsieniečiams UTPI nustatytais atvejais) ir vertimo paslaugų užsieniečiams, kuriems taikomos prieglobsčio ar grąžinimo (išsiuntimo) procedūros, teikimu, o tai užtikrintų skaidresnį ir nešališką užsieniečių teisinį atstovavimą bei galimybes įstaigoms (Migracijos departamentui ir Valstybės sienos apsaugos tarnybai) susikonsoliduoti į UTPI joms nustatytą procedūrų vykdymą.

Priėmus įstatymus, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Galima priimtų įstatymų įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Priimti įstatymai tiesioginės įtakos kriminogeninei situacijai neturės, tačiau Valstybės sienos apsaugos tarnyba galės efektyviau vykdyti valstybės sienos apsaugą ir jos kirtimo kontrolę bei prevenciją, todėl tai gali turėti teigiamos įtakos nacionaliniam saugumui ir viešosios tvarkos būklei, ypač pasienio regionuose.

7. Galima priimtų įstatymų įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Įstatymai įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

Neprieštarauja.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Siekiant inkorporuoti įstatymus į teisinę sistemą, pakeisti ar panaikinti kitų galiojančių teisės aktų nereikės.

10. Įstatymų projektų atitiktis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams, sąvokų ir terminų įvertinimas.

Įstatymų projektai parengti laikantis įstatymų reikalavimų.

UTPI įstatymo projekte keičiamos ir apibrėžiamos sąvokos iki įstatymų projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui bus aprobuotos Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Įstatymų projektų atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei.

Įstatymų projektai neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei.

12. Įstatymų įgyvendinimui reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, juos priimti turintys subjektai.

Pakeitus įstatymus reikės priimti:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą dėl Priėmimą užtikrinančios įstaigos skyrimo ir užsieniečių laikino apgyvendinimo vietų nustatymo;

2. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymą dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nustatytais atvejais tvarkos aprašo patvirtinimo;

3. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymą dėl užsieniečio pažeidžiamumo vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo.

Pakeitus įstatymus, reikės pakeisti:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 8 d. nutarimą Nr. 171 „Dėl Prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. spalio 5 d. nutarimą Nr. 998 „Dėl Lietuvos valstybės paramos užsieniečių integracijai teikimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“;

3. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. balandžio 23 d. įsakymą Nr. A1-229/1V-289/V-491 „Dėl Lietuvos Respublikoje nustatytų nelydimų nepilnamečių užsieniečių, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, amžiaus nustatymo, apgyvendinimo ir kitų procedūrinių veiksmų tvarkos aprašo patvirtinimo“;

4. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2002 m. vasario 13 d. įsakymą Nr. 20 „Dėl prieglobsčio prašytojų ir užsieniečių laikino apgyvendinimo pabėgėlių priėmimo centre sąlygų bei tvarkos ir laikino išvykimo tvarkos aprašo ir užsieniečio teisės gauti kompensaciją už naudojimąsi visuomeninio transporto priemonėmis įgyvendinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

5. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. rugpjūčio 18 d. įsakymą Nr. A1-234 „Dėl Pabėgėlių priėmimo centro nuostatų patvirtinimo“;

6. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2015 m. rugpjūčio 10 d. įsakymą Nr. A1-461 „Dėl užsieniečių, kaip esančių ar buvusių su prekyba žmonėmis susijusių nusikaltimų aukų, jų apsisprendimo laikotarpiu apgyvendinimo pabėgėlių priėmimo centre tvarkos aprašo patvirtinimo“;

7. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2016 m. gegužės 6 d. įsakymą Nr. 1V-346 „Dėl Laikino prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo pasienio kontrolės punktuose ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos struktūriniuose padaliniuose sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“;

8. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2007 m. spalio 4 d. Nr. 1V-340 įsakymą „Dėl laikinojo užsieniečių apgyvendinimo Valstybės sienos apsaugos tarnyboje prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“;

9. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2004 m. gruodžio 24 d. įsakymą Nr. 1V-429 „Dėl Sprendimų dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti, išsiuntimo, grąžinimo ir vykimo tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją priėmimo ir jų vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

10. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2016 m. vasario 24 d. įsakymą Nr. 1V-131 „Dėl Prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

11. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro, valstybės lygio ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo, 2021 m. rugpjūčio 14 d. sprendimą Nr. 10V-31 „Dėl užsieniečių apgyvendinimo vietų administravimo vidaus tvarkos ir procedūrinių veiksmų atlikimo taisyklių“;

12. Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos vado 2018 m. kovo 28 d. įsakymą Nr. 4-143 „Dėl Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centro vidaus taisyklių patvirtinimo“;

13. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2019 m. birželio 28 d. įsakymą Nr. 1V-594 „Dėl Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo laikinai ar nuolat gyventi šalyje kortelės išdavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Priėmus įstatymus reikės pripažinti netekusiais galios:

1. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. vasario 2 d. įsakymą Nr. 1V-31/A1-28 „Dėl Nelydimų nepilnamečių prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo Pabėgėlių priėmimo centre taisyklių patvirtinimo“;

2. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2016 m. rugpjūčio 25 d. įsakymą Nr. A1-454/1V-588 „Dėl Prieglobsčio prašytojo teisės kas mėnesį gauti piniginę pašalpą įgyvendinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

3. Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2017 m. birželio 30 d. įsakymą Nr. 3K-76 „Dėl Prieglobsčio prašytojams, apgyvendintiems apgyvendinimo patalpose ar laikiname būste, taikomų bendrųjų tvarkos taisyklių patvirtinimo“.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti ar bus galima sutaupyti.

Koncepcijos rengimo metu buvo paskaičiuota, kad Valstybės sienos apsaugos tarnyboje 1 asmens išlaikymas 1 dieną kainuoja 26,85 Eur, o Pabėgėlių priėmimo centre – 18,34 Eur (į paskaičiavimą įtraukti darbo užmokesčio, komunalinių paslaugų, infrastruktūros, maitinimo, higienos reikmenų ir kito aprūpinimo kaštai). Planuojama, kad Priėmimą užtikrinanti įstaiga perims visas Pabėgėlių priėmimo centro funkcijas, taip pat Valstybės sienos apsaugos tarnybos ir Migracijos departamento funkcijas, susijusias su priėmimo sąlygų užtikrinimu laikino apgyvendinimo vietose ir valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimu.

2021 m. prasidėjus migrantų antplūdžiui Lietuvoje, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, be vykdomų savo tiesioginių funkcijų, turėjo užtikrinti ir apgyvendintų neteisėtų migrantų apsaugą, socialinės, psichologinės, medicininės pagalbos teikimą, maitinimą, aprūpinimą būtiniausiomis asmeninio poreikio prekėmis ir kt. Šioms funkcijoms vykdyti buvo įsteigtos papildomos 300 pareigybių (226 pareigūnų ir 74 civilių), kurios buvo išlaikomos Europos Sąjungos lėšomis iš projekto „Skubus atsakas į neproporcingą trečiųjų šalių piliečių antplūdį į Lietuvą iš Baltarusijos“ (toliau – EMAS projektas). 2023 m. gegužės 22 d. baigiasi EMAS projekto veiklų vykdymas.

Migracijos procesams nusistovėjus, bet esant nepastoviai geopolitinei ir saugumo padėčiai Europoje, 226 pareigūnų pareigybės perskirstytos į Valstybės sienos apsaugos tarnybos padalinius išorinei Europos Sąjungos sienai saugoti, o 74 darbuotojai, dirbę pagal darbo sutartis, vykdę užsieniečių aprūpinimo funkcijas, atleisti. Pažymėtina, kad 2022–2023 m. papildomos valstybės biudžeto lėšos minėtų 300 pareigybių išlaikymui nebuvo skirtos.

Migracijos departamentas nebeužtikrins valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo, tačiau ir toliau užtikrins vertimo paslaugų teikimą tiek, kiek tai susiję su prašymo suteikti prieglobstį nagrinėjimu (prieglobsčio prašytojų apklausų vykdymas, įrodymų vertimas ir kt.). Pažymėtina, kad kasmet skiriamų valstybės biudžeto lėšų sumokėti už valstybės garantuojamos

teisinės pagalbos teikimo ir vertimo paslaugas neužtenka, todėl už minėtas paslaugas sumokama ir iš Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo (PMIF) lėšų bei kitų Europos Sąjungos finansavimo šaltinių. Be to, atskirų pareigybių šioms funkcijoms vykdyti Migracijos departamente nėra įsteigta.

Atsižvelgiant į tai, kad siūlomoms perduoti Valstybės sienos apsaugos tarnybos ir Migracijos departamento funkcijoms vykdyti skiriamo valstybės biudžeto finansavimo šiuo metu nepakanka (funkcijos yra iš dalies finansuojamos iš Europos Sąjungos paramos lėšų – PMIF, EMAS projekto ir kt.), ir siekiant stiprinti šių įstaigų pagrindinių funkcijų vykdymą, perduoti Valstybės sienos apsaugos tarnybos ir Migracijos departamento pareigybės ir valstybės biudžeto asignavimus Priėmimą užtikrinančiai įstaigai galimybių nėra.

Atkreipiamė dėmesį, kad Priėmimą užtikrinančios įstaigos veikimui suplanuotas biudžeto asignavimo poreikis 2024 m. siekia 4,59 mln. eurų, tačiau, įvertinus Pabėgėlių priėmimo centro suplanuotą valstybės biudžeto poreikį, kuris sudaro 1,91 mln. eurų, ir tai, kad Pabėgėlių priėmimo centras bus integruotas į Priėmimą užtikrinančią įstaigą, Priėmimą užtikrinančiai įstaigai, nuo 2024 m. liepos 1 dienos pradėjus veiklą, planuojamas papildomas biudžeto lėšų poreikis 2024 m. yra 2,68 mln. eurų (iš jų – 1,64 mln. eurų darbo užmokesčiui); 2025 m. – 5,8 mln. eurų (iš jų – 3,26 mln. eurų darbo užmokesčiui); 2026 m. – 6,45 mln. eurų (iš jų – 3,24 mln. eurų darbo užmokesčiui).

Darbo užmokesčio fondui įtaką daro planuojamos Priėmimą užtikrinančios įstaigos struktūra, perimamos ir naujai paskiriamos funkcijos, kurių poreikis identifikuotas neteisėtos migracijos krizės metu (koordinavimas, bendradarbiavimas su savivaldybių administracijomis ir vietos bendruomenėmis, naujų apgyvendinimo vietų paieška ir įkūrimas, paramos užsienyje paieška, logistika ir pan.). Papildomai įvertinus tai, kad Priėmimą užtikrinanti įstaiga atliks viešojo administravimo funkcijas ir veiks visoje Lietuvos teritorijoje, darbo užmokesčio fondas buvo skaičiuojamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymu ir Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo ir komisijų narių atlygio už darbą įstatymu, priskiriant įstaigą prie II lygio įstaigų grupės ir planuojant iš viso 211 etatų, iš kurių 49 yra valstybės tarnautojai ir 162 yra dirbantys pagal darbo sutartis (apima ir Pabėgėlių priėmimo centro esamus 90 etatų).

Pažymėtina, kad materialiojo ir nematerialiojo turto įsigijimo lėšų poreikis suplanuotas įvertinus tai, kad Priėmimą užtikrinanti įstaiga perims apgyvendinimo objektų valdymą skirtingose Lietuvos vietose, kas sąlygoja būtinybę įsigyti transporto priemones asmenims pervežti. Įvertinus poreikį Priėmimą užtikrinančiai organizacijai gebėti greitai reaguoti į migracijos srautų kitimą, būtina užtikrinti sandėliavimo galimybes apgyvendinimo vietai sukaupti būtinam turtui (pvz., lovoms, čiužiniams ir kt.). Poreikis aiškiai identifikuotas 2021 m. neteisėtos migracijos krizės metu.

Priėmimą užtikrinančiai įstaigai reikalingų kitų išlaidų suma planuota prognozuojant vidutiniškai 800 asmenų priėmimą ir apgyvendinimą, įvertinus išliekančią geopolitinę įtampą regione. Priėmimo sąlygų užtikrinimo išlaidos kinta priklausomai nuo apgyvendintų užsieniečių skaičiaus. 2018 m. prieglobsčio Lietuvos Respublikoje prašė 423 užsieniečiai, 2019 m. – 646, 2020 m. – 321, 2021 m. – 4259, 2022 m. – 1051.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Įstatymo projekto rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Įstatymo projekto reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną „Eurovoc“: „prieglobsčio prašytojas“, „užsienietis“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

UTPI projekte siūloma nustatyti, kad nuostatos, susijusios su Migrantų priėmimo ir apgyvendinimo sistemos pertvarka, įsigalioja 2024 m. liepos 1 d., kadangi reikia laiko funkcijų perskirstymui, reikiamų teisės aktų parengimui.

Taip pat, atsižvelgiant į tai, kad nuo 2023 m. liepos 1 d. įsigalios nauja UTPI 4 straipsnio redakcija, ir atsižvelgiant į teisėkūros ekonomiškumo principą, siūloma UTPI projekte keičiamo 4 straipsnio įsigaliojimą nustatyti 2023 m. liepos 3 d.

Kitos nuostatos įsigalios nuo įstatymo priėmimo.
